

Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

voor professionals in de basisscholen van
Stichting KPO Sint Antonius

Versie 10 juni 2014 (onder voorbehoud vastgesteld tijdens de
bestuursvergadering van 4 juni 2014)

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Wanneer is er sprake van geweld in huiselijke kring?	3
3. Basismodel meldcode.....	3
4. Meldcode in de ondersteuningsstructuur van de basisschool.....	3
5. De meldcode in de zorgroute van het basisonderwijs	4
6. Aandachtspunten en dilemma's.....	7
Bijlage 1: Vormen en voorbeelden van kindermishandeling	11
Bijlage 2: Onderbouw uw vermoedens van kindermishandeling.....	13
Bijlage 3: Dilemma's bij het signaleren	14
Bijlage 4: In gesprek met een kind	15

1. Inleiding

Ter versterking van de aanpak van kindermishandeling is vanaf 1 juli 2013 de 'Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling' van kracht. Deze meldcode geldt voor het onderwijs, de kinderopvang, jeugdzorg, gezondheidszorg, de maatschappelijke ondersteuning en justitie. Gebruik van deze meldcode geeft professionals houvast bij het signaleren en in gang zetten van interventies. Ook zorgt het voor meer en betere meldingen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK).

Via een stappenplan wordt aangegeven hoe te handelen bij signalen die kunnen duiden op huiselijk geweld of kindermishandeling. De bedoeling is dat hierdoor sneller en adequater wordt ingegrepen. En dat er uiteindelijk minder kinderen worden geconfronteerd met geweld en mishandeling. De verplichte stappen van de meldcode worden ingepast in de zorgstructuur van de scholen. Voorliggende meldcode is gebaseerd op teksten van de meldcode van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI).

2. Wanneer is er sprake van geweld in huiselijke kring?

De meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (HG&K) geldt voor alle vormen van geweld in de huiselijke situatie, zoals:

- mishandeling,
- seksueel geweld,
- genitale verminking en
- eerge relateerd geweld en ouder(en)mishandeling.

In de bijlage staan voorbeelden van huiselijk geweld en geeft hulp bij het herkennen ervan.

De meldcode legt de beslissing, om vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling al dan niet te melden bij het AMK of Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG), bewust bij de professional. De school maakt die afweging bij voorkeur samen met de partners in het ondersteuningsteam en het zorg –en adviesteam (ZAT).

3. Basismodel meldcode

Het basismodel biedt een stappenplan voor het handelen bij signalen of vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Die stappen zijn:

Stap 1. In kaart brengen van signalen
Stap 2. Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen van het AMK
Stap 3. Gesprek met de cliënt / ouders
Stap 4. Wegen van het geweld of de kindermishandeling
Stap 5. Beslissen: hulp organiseren, effecten volgen of melden

4. Meldcode in de ondersteuningsstructuur van de basisschool

Elke basisschool heeft een structuur waarin ondersteuning en begeleiding voor leerlingen ingezet kan worden. Zowel ondersteuning vanuit het onderwijs zelf of vanuit het speciaal onderwijs, maar ook

van partners uit de lokale zorg of de jeugdhulp. In de zorg in en om de school is de leerkracht in de klas de basis; hij/zij heeft contact met het kind en meestal ook met de ouders. De leerkracht signaleert en handelt samen met de IB'er en de schooldirecteur.

Advies wordt ingewonnen bij collega-leerkrachten, de intern begeleider, de schooldirecteur, de (preventief) ambulant begeleider, de schoolmaatschappelijk werker, de jeugdverpleegkundige of de jeugdarts.

Meestal is het zorgteam op school de plaats waar deze experts elkaar ontmoeten. Daar bespreken zij gezamenlijk de signalen van de leerkracht en stellen een aanpak vast. Voor complexere problematiek kunnen de meeste scholen beschikken over een bovenschools ZAT. Vanuit die teams kunnen zo nodig extra begeleiding, onderwijszorg en hulpverlening ingezet worden voor de leerling, de ouders en de leerkracht. Dat is ook de aangewezen plaats om de signalen van kindermishandeling te beoordelen, te wegen en te beslissen welke stappen gezet moeten worden. Deze zorgroute biedt directe aanknopingspunten voor het uitvoeren van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

5. De meldcode in de zorgroute van het basisonderwijs

Hieronder zijn de stappen in de zorgstructuur van het basisonderwijs en de stappen van de meldcode naast elkaar in een schema gezet.

Stap 3 in de meldcode is 'gesprek met de cliënt'. In het basisonderwijs gaat het hier om de ouders van leerlingen. Scholen hebben de opdracht om met ouders te spreken over de ontwikkeling van hun kind. Vanaf stap 1 en bij elke stap opnieuw. Juist ook als er zorgen zijn, zoals (vermoedens van) kindermishandeling. Om die reden komt 'in gesprek met ouders' bij elke stap terug.

Stappen in zorgroute	Stappen in meldcode
Stap 1: Observeren signaleren en begeleiden. Leerkracht begeleidt de leerling en observeert en signaleert belemmeringen in de ontwikkeling.	Stap 1: In kaart brengen van signalen.
Bespreken met ouders.	Stap 3: Gesprek met cliënt.
Stap 2: Collegiale consultatie. Leerkracht deelt eventuele vermoedens van zorg met collega's en intern begeleider (evt. in groeps- en leerlingbespreking)	Stap 2: Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen AMK.
Bespreken met ouders.	Stap 3: Gesprek met cliënt.
Stap 3: Overleg in multidisciplinair zorgteam op school + uitvoering acties Leerkracht, IB'er en directeur bespreken zorgen rond kind/ gezin in zorgteam op school met zorgpartners (en ouders); handelings- en oplossingsgerichte beoordeling van onderwijs- en zorgbehoeften, afspraken inzet benodigde hulp, handelingsgerichte adviezen voor leerkrachten en ouders.	Stap 4: (multidisciplinair) wegen van signalen. Stap 5: Beslissen: hulp bieden en/of melden bij AMK.

Stappen in zorgroute	Stappen in meldcode
Bespreken met ouders.	Stap 3: Gesprek met cliënt.
Stap 4: Overleg in multidisciplinair (bovenschools) ZAT + uitvoering acties. Bespreking hulpvraag kind/ouders èn van inbrenger (school of zorgpartner) in ZAT (bestaande uit school, zorgpartners en –steeds vaker- ouders); handelings- en oplossingsgerichte beoordeling van de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften, afspraken inzake benodigde hulp, handelingsgerichte adviezen voor leerkracht en ouders, voorbereidingen (integrale) indicaties en gecombineerde onderwijs- en zorgarrangementen.	Stap 4: (multidisciplinair) wegen van signalen. Stap 5: Beslissen: hulp bieden en/of melden bij AMK.
Bespreken met ouders.	Stap 3: Gesprek met cliënt.
Stap 5: Nazorg en evaluatie. Evaluatie van geboden adviezen en interventies, nazorg voor kind/ouders en signalering van eventuele knelpunten ten behoeve van beleidsadviezen voor scholen, zorgpartners, schoolbesturen en gemeenten.	Stap 6: Volgen en afsluiten

De stappen toegelicht

Gesprek met ouders

Overleg met ouders hoort bij elke stap in het zorgtraject. Als de school zorgen heeft om de ontwikkeling van het kind, bespreekt zij dit met de ouders. Wat de achterliggende oorzaak is van signalen, is lang niet altijd meteen duidelijk. Veel signalen kunnen wijzen op kindermishandeling, maar kunnen ook te maken hebben met andere dingen. In het gesprek kan de school de signalen nagaan en praten over de ontwikkeling van het kind. Het gesprek zorgt voor verheldering waardoor de zorgen van de school kunnen worden ontkracht of bevestigd. Later gaat het gesprek met ouders over te zetten vervolgstappen en –acties.

Stap 1: Signaleren

- De leerkracht brengt de signalen die een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling bevestigen of ontcrachten in kaart en legt deze vast. Ook worden de contacten over de signalen vastgelegd, evenals de stappen die worden gezet en de besluiten die worden genomen.
- Betreffen de signalen huiselijk geweld of kindermishandeling gepleegd door een collega, dan meldt de leerkracht de signalen bij de directie. In dat geval is dit stappenplan niet van toepassing.
- De leerkracht beschrijft de signalen zo feitelijk mogelijk. Worden ook hypothesen en veronderstellingen vastgelegd, dan wordt uitdrukkelijk vermeld dat het gaat om een hypothese of veronderstelling. De leerkracht maakt een vervolgaantekening als een hypothese of veronderstelling later wordt bevestigd of ontcracht. De bron wordt vermeld (hiervan wordt de bron ook in kennis gesteld) als er informatie van derden wordt vastgelegd. Diagnoses worden alleen vastgelegd als ze zijn gesteld door een bevoegde beroepskracht.

Stap 2: Collegiale consultatie

- a) De leerkracht bespreekt de waargenomen signalen met collega's en/of de intern begeleider en de directeur. Dat kan de leerkracht zijn waarbij de leerling het jaar daarvoor in de klas heeft gezeten, of de leerkracht van een broertje of zusje. De IB'er/directeur kan zo nodig de jeugdverpleegkundige, jeugdarts of schoolmaatschappelijk werker consulteren. Ook kan de IB'er/directeur bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling (anoniem) advies vragen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling.
- b) Indien van toepassing wordt er door de directeur een anonieme melding gedaan tijdens het buurtnetwerk.

Stap 3: Gesprek met cliënt /ouders

De directeur en de IB-er bespreken¹ de signalen met de ouders. De leerkracht is hier niet bij aanwezig waardoor de leerkracht zijn vertrouwensrol kan behouden ten opzichte van de ouders.

Indien er ondersteuning nodig is bij het voorbereiden of het voeren van het gesprek met de ouders, wordt het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling of het Steunpunt Huiselijk Geweld geraadpleegd. Indien wenselijk kan ook de bovenschools directeur aanwezig zijn tijdens het gesprek.

1. het doel van het gesprek wordt uitgelegd;
2. de feiten die zijn vastgesteld en de waarnemingen die zijn gedaan worden beschreven;
3. de ouders wordt gevraagd om een reactie hierop te geven;
4. pas na deze reactie komt de school zo nodig en zo mogelijk met een interpretatie van hetgeen dat is gezien, gehoord en waargenomen. In geval van vrouwelijke genitale verminking kan daarbij de verklaring tegen meisjesbesnijdenis worden gebruikt.

Het doen van een melding zonder dat de signalen zijn besproken met de ouders, is alleen mogelijk als:

- de veiligheid van de leerling of ouder(s), die van medewerkers van de school of die van een ander in het geding is;
- als er een goede reden is om te veronderstellen dat de ouders door dit gesprek het contact met de school zal verbreken.

Stap 4: Weging en risicotaxatie in het multidisciplinair zorgteam en/of ZAT

In het ondersteuningsteam (directeur, IB-er en leerkracht) weegt men op basis van de signalen, van het ingewonnen advies en van het gesprek met de cliënt het risico op huiselijk geweld of kindermishandeling. Ook worden de aard en de ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling gewogen.

Stap 5: Beslissen: hulp bieden en handelingsgerichte adviezen voor de leerkracht

Het zorgteam of het ZAT organiseert de noodzakelijke hulp en geeft handelingsadviezen aan de leerkracht. Daarnaast wordt er overlegd óf en wie er een melding doet bij het AMK. Met het AMK wordt besproken welke stappen er na de melding genomen kunnen worden om de leerling te beschermen. Het ZAT of het zorgteam zal bij deze stappen betrokken zijn. In het zorgteam/ZAT is afgesproken wie de ouders informeert over de uitkomsten van de bespreking en de eventuele melding bij het AMK.

Hulp organiseren en effecten volgen

Meent de directeur, op basis van zijn afweging in stap 4, dat het kind en het gezin redelijkerwijs voldoende tegen het risico op huiselijk geweld of op kindermishandeling kunt beschermen, dan:

¹ In deze meldcode is gekozen voor de intern begeleider omdat er geen schoolmaatschappelijk werker beschikbaar is.

- wordt de noodzakelijke hulp georganiseerd;
- worden de effecten van deze hulp gevolgd;
- wordt er alsnog een melding gedaan als er signalen zijn dat het huiselijk geweld of de kindermishandeling niet stopt of opnieuw begint.

Melden van het kind

Kan de school/zorgteam het kind niet voldoende beschermen tegen het risico op huiselijk geweld of kindermishandeling of wordt er getwijfeld of er voldoende bescherming hiertegen kan worden geboden door derden:

- dan meldt de directeur deze vermoedens bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling of bij het Steunpunt Huiselijk Geweld;
- de directeur sluit bij de melding zoveel mogelijk aan bij feiten en gebeurtenissen en geeft duidelijk aan indien de informatie (ook) van andere bron afkomstig is;
- de directeur overlegt bij de melding met het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling of het Steunpunt Huiselijk Geweld wat na de melding, binnen de grenzen van de gebruikelijke werkzaamheden, binnen de school/zorgteam kan worden gedaan om het kind en zijn gezinsleden tegen het risico op huiselijk geweld of op mishandeling te beschermen.

Stap 6: Volgen

Wanneer vanuit het zorgteam of ZAT hulp wordt geboden is in het team afgesproken wie de zorg coördineert. Het zorgteam/ZAT volgt de effecten van deze hulp en stelt de aanpak zo nodig bij. Tenslotte wordt er nazorg geboden en wordt de aanpak geëvalueerd.

6. Aandachtspunten en dilemma's

Hoewel de stappen van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling eenvoudig in te passen zijn in de bestaande zorgroute van het basisonderwijs, zijn er enkele punten die op veel scholen nadere aandacht verdienen om de meldcode succesvol te implementeren en toe te passen.

Preventie

Scholen kunnen een belangrijke rol spelen in het voorlichten van kinderen over kindermishandeling. Er zijn diverse programma's beschikbaar bij Onderwijs adviesbureaus, Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdiensten (GGD) en andere instellingen. Een recent programma van het Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie (NIGZ) is 'Safe you, safe me'. Door deze programma's kunnen kinderen leren dat ze zich er niet voor hoeven te schamen, dat het meer kinderen overkomt, dat ze erover mogen praten met anderen, wat hun rechten zijn, waar ze hulp kunnen vinden, enz.

Ook kunnen scholen, in samenwerking met hulpverleningsinstellingen, preventieve programma's aanbieden op het gebied van sociale vaardigheden en weerbaarheid.

Signalering door leerkrachten

Signaleren van belemmeringen in de psychosociale ontwikkeling en de thuissituatie van kinderen is voor leerkrachten niet altijd vanzelfsprekend. Dat geldt zeker voor het signaleren van kindermishandeling en huiselijk geweld. Dit zijn beladen onderwerpen, waarvoor kinderen en ouders zich vaak schamen en dus zwijgen. Leerkrachten aarzelen vaak om (vermoedens van) huiselijk geweld of kindermishandeling te zien of ter sprake te brengen. Soms ziet een leerkracht belangrijke signalen over het hoofd, vanuit het idee dat het wel meevalt met kindermishandeling en dat zo iets in deze omgeving niet gebeurt, of dat die ouders toch zo aardig zijn. Soms zien leerkrachten wel signalen dat er iets aan de hand is maar weten niet wat zij daar mee aan moeten, bijvoorbeeld wanneer een duidelijke zorgroute of samenwerking met hulpverleningsinstellingen ontbreekt. Met de nieuwe wetgeving passend onderwijs en de verplichte meldcode kan een leerkracht haar/zijn

verantwoordelijkheid hierin niet meer uit de weg. Leerkrachten zullen dus 'signaalgevoelig' en 'aanpakbereid' moeten zijn.

De wetenschap dat per klas minstens 1 à 2 kinderen slachtoffer zijn van kindermishandeling maakt dat het gevoel van urgentie bij leerkrachten hiervoor hoog moet zijn. Ook al zijn er volop dilemma's die overwonnen moeten worden: het kind heeft recht op hulp.

Voor het signaleren kan een leerkracht beschikken over haar ervaringskennis over dit kind en ervaringen met andere kinderen, kennis over signalen van kindermishandeling en de eigen intuïtie om tot het vermoeden te komen dat er iets 'niet pluis' is. Er bestaan lijsten met signalen die de leerkracht als 'onderlegger' bij vermoedens kan gebruiken, maar daarbij is het belangrijk te beseffen dat signalen vrijwel nooit enkelvoudig in één richting wijzen. Ze geven aan dát er misschien iets aan de hand is, maar niet wát precies. Daarvoor is vaak meer informatie (van meerdere betrokkenen) nodig. Het gaat om een optelsom van waarnemingen (vaak in de loop der tijd verzameld), die kunnen duiden op heel uiteenlopende belemmeringen in de ontwikkeling van het kind. Geen van de signalen wijst één op één op kindermishandeling en ook bij meerdere signalen zullen zij vaak niet direct duidelijkheid geven over de oorzaak ervan. De signalen vragen dan ook om een zorgvuldige weging, bij voorkeur samen met collega's en met de partners uit de hulpverlening, in het zorgteam of het zorg- en adviesteam (ZAT).

Signalering van kindermishandeling is in de school geen geïsoleerd gegeven; het is onderdeel van bredere signalering van belemmeringen in de ontwikkeling van kinderen. Veel scholen gebruiken regelmatig algemene sociaal-emotionele kind volgsystemen om goed zicht te houden op de ontwikkelingen in het gedrag van leerlingen. Bij bepaalde zorgen of vermoedens kan vervolgens gebruik gemaakt worden van specifiek daarop gerichte signaleringsinstrumenten, zoals bij ADHD, autisme, kindermishandeling. Problemen in het gezin beginnen meestal niet met mishandeling, vaak is er een geschiedenis van opvoedingsonmacht en gezinsproblemen, escalerend in mishandeling en geweld.

Het is daarom van belang dat ook signalen van lichtere vormen van opvoed- en gezinsproblemen door leerkrachten worden waargenomen en aangepakt. Het zorgteam en/of ZAT kan ingeschakeld worden om de signalen van leerkrachten multidisciplinair te wegen en de kennis van de verschillende partners over het kind/gezin bijeen te brengen. Daar kan de ernst van de signalen afgewogen worden en vastgesteld worden welke aanpak wordt gevolgd.

Communiceren met ouders

Samenwerking tussen school en ouders is cruciaal voor de ontwikkeling en opvoeding van kinderen. Het actief in gesprek gaan van de school met kind én ouders is voor elk kind belangrijk, maar zeker wanneer er sprake is van extra zorgen rond een leerling. Vanaf de eerste stap in een zorgtraject en dus ook bij de meldcode, is het belangrijk in het contact met ouders te investeren door hen actief te informeren en de ontwikkelingen van het kind met hen te delen. Ook bij gevoelige onderwerpen als (vermoedens van) kindermishandeling en huiselijk geweld is het van belang zo veel mogelijk bij elke stap in gesprek te blijven met de leerling en de ouders/verzorgers: benoemen wat men feitelijk waarneemt, (h)erkent men de signalen, kloppen de vermoedens, wat hebben de ouders zelf al gedaan, is er al hulp ingeschakeld, is hulpverlening noodzakelijk, is de geboden hulp effectief, etc. Ouders zijn bij kindermishandeling vrijwel altijd een deel van het probleem, maar zij zijn ook altijd een deel van de oplossing.

In het geval van vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling is die communicatie met ouders lang niet altijd eenvoudig. Toch is het nodig om een goed beeld te krijgen van de situatie. Misschien blijkt wel dat er iets anders aan de hand is dan kindermishandeling of huiselijk geweld. Of geeft het gesprek de ouder(s) net dat duwtje in de rug dat ze nodig hebben om hulp te zoeken.

In situaties waarin ouders terughoudend, defensief of agressief reageren, is er reden temeer voor zorgen. Ook moet rekening gehouden worden met het feit dat het kind door iemand anders dan de ouder(s) mishandeld kan worden.

Bedenk vooraf of het wenselijk is het gesprek samen met een collega te voeren en of het voor de eigen veiligheid nodig is dat een collega weet dat dit gesprek wordt gevoerd, zodat hij of zij in de buurt kan blijven.

IB'ers en directeuren kunnen voor het voorbereiden of het voeren van het gesprek een beroep doen op ondersteuning door het schoolmaatschappelijk werk of andere partners uit het zorgteam of ZAT. Dat kan zijn in de vorm van het trainen in gespreksvoering met ouders over kindermishandeling en huiselijk geweld of voor het gezamenlijk (door IB'er en directie) voeren van gesprekken met ouders wanneer dergelijke vermoedens bestaan rond een leerling. Ook is het van belang dat de school in contact blijft met de ouders, ook al lopen er trajecten vanuit het AMK en/of de hulpverlening.

Melden bij het AMK

Als in het zorgteam of ZAT wordt vastgesteld dat er reële vermoedens bestaan van kindermishandeling of huiselijk geweld en met de ouders kan hierover niet gesproken worden of tot een aanpak gekomen worden, zal besloten worden tot een melding bij het AMK. Een melding bij het AMK wordt door een professional in principe op naam gedaan. Dat betekent dat ook de ouders te weten zullen komen door wie er gemeld is. Die professional kan dan te maken krijgen met agressieve reacties van ouders of een totaal gebrek aan medewerking rond een kind. Leerkrachten of intern begeleiders van scholen zijn vanuit dat oogpunt vaak erg huiverig voor het melden bij het AMK. Naast hun eigen gevoel van veiligheid gaat het hierbij vooral om het belang van het kind. Dat belang is immers niet gediend bij een slechte of verbroken relatie tussen school en ouders. Ook komt het regelmatig voor dat ouders in zo'n situatie het kind van school halen en aanmelden bij een school waar men van niets weet. Dat is zeker niet in het belang van het kind.

Daarom is het meestal aan te bevelen dat een andere professional dan de leerkracht of intern begeleider de melding doet bij het AMK, bijvoorbeeld iemand van de jeugdgezondheidszorg. Echter, die verwijzen het vaak terug naar de school, vanuit het principe dat degene die het dichtst bij de informatie/het kind zit zou moeten melden. De afweging wie de melding bij het AMK doet zal in elke specifieke situatie nadrukkelijk gemaakt moeten worden. Ook andere professionals kunnen immers belang hebben bij een vertrouwensrelatie met de ouders, zoals de schoolmaatschappelijk werker. Het zorgteam of ZAT zijn de aangewezen plek om hierover afspraken te maken.

In sommige gevallen heeft een beroepskracht, zoals een leerkracht, huisarts of maatschappelijk werker op grond van wettelijke regels het recht om anoniem te blijven ten opzichte van het gezin.

Namelijk wanneer bekendmaking van de identiteit:

- een bedreiging vormt of kan vormen voor het kind of voor andere (minderjarige) kinderen in het gezin;
- een bedreiging vormt of kan vormen voor de persoon in kwestie of voor de medewerkers of
- de vertrouwensrelatie met het gezin verstoort of kan verstoren.

Ook dit kan in het zorgteam/ ZAT besproken worden en beargumenteerd worden voorgelegd aan het AMK. Als is afgesproken dat de melder anoniem blijft voor het gezin, dan zorgt het AMK ervoor dat de informatie zo in het dossier wordt opgeslagen, dat de ouders ook uit het dossier de identiteit van de melder niet kunnen achterhalen.

De meest wenselijke situatie is dat het voornemen tot melding bij het AMK van tevoren ook met de ouders wordt besproken. Soms zijn ouders op dat moment wel bereid mee te werken. Dit is echter niet altijd mogelijk. Dan volstaat het 'informereren' van ouders. De melding wordt ook met de leerling besproken wanneer hij 12 jaar of ouder is.

De melding wordt onderbouwd met zoveel mogelijk feiten en gebeurtenissen, die geconstateerd

zijn door de school en de zorgpartners. Het zorgteam/ZAT overlegt bij de melding met het AMK wat zij na de melding, binnen de grenzen van hun gebruikelijke werkzaamheden, zelf nog kunnen doen om de leerling en de gezinsleden tegen het risico van huiselijk geweld of op mishandeling te beschermen of escalatie te voorkomen. Het AMK is verplicht om de melder te informeren over de stappen die zijn gezet om de situatie voor het kind te verbeteren. Daarbij geldt als regel dat de mate waarin de school betrokken is bij het gezin, bepalend is voor de hoeveelheid informatie die het AMK aan de school kan verstrekken.

Wanneer er via het zorgteam of het ZAT en met medewerking van de ouders hulp voor het kind, de ouder(s) en eventueel andere gezinsleden op gang is gekomen om de mishandeling of het huiselijk geweld aan te pakken, is een melding bij het AMK niet meer nodig. Het gaat immers primair om het aanpakken van het probleem en niet om het registreren van het aantal gevallen van kindermishandeling.

Uiteraard is het wel noodzakelijk te volgen of de kindermishandeling en/of het huiselijk geweld stoppen als gevolg van de hulpverlening. Zo niet, dan is melding bij het AMK wel weer aan de orde.

Bijlage 1: Vormen en voorbeelden van kindermishandeling

Elk jaar worden meer dan 100.000 kinderen en jongeren mishandeld en/of verwaarloosd in Nederland (120.000 in 2011).

Er zijn verschillende vormen van kindermishandeling. Met welke vormen van kindermishandeling kunt u te maken krijgen? En met wat voor signalen? Hoe meer signalen er zijn, hoe ernstiger het vermoeden van kindermishandeling is.

Lichamelijke mishandeling:

- Een kind heeft wonden, breuken en/of blauwe plekken omdat hij wordt geslagen, gestompt, geschopt of gebrand.
- Een leerling verzuimt veel omdat hij veel ziek is of regelmatig onderzoeken heeft bij artsen omdat de ouder een ziekte verzint, opwekt, versterkt of nabootst (Syndroom van Munchausen bij Proxy).
- Een kind wordt/is besneden: een ingreep aan de uitwendige geslachtsdelen van een meisje. Dit is strafrechtelijk verboden in Nederland.

Lichamelijke verwaarlozing:

- Een kind ziet er zeer onverzorgd uit, stinkt, heeft honger, heeft geen lunchpakket bij zich en/of heeft regelmatig geen ontbijt gehad omdat er onvoldoende zorg is voor hygiëne, voeding en kleding.
- Een kind heeft ontstoken wonden, krijgt niet de bril en/of medicijnen die hij nodig heeft, omdat de ouders niet zorgen voor de noodzakelijke medische zorg.

Psychische mishandeling:

- Een kind wordt door de ouders systematisch gekleineerd, gedenigreerd en/of uitgescholden.
- Een kind moet thuis het huishouden doen, moet altijd op zijn jongere broertje en/of zusje passen en/of is verantwoordelijk voor de verzorging van een zieke ouder (extreme mantelzorg: hij wordt belast met verantwoordelijkheden die niet passen bij zijn eigen ontwikkeling).
- Een kind is getuige van (partner)geweld (meer dan 100.000 kinderen zijn jaarlijks getuige van partnergeweld).

Psychische verwaarlozing:

- Een kind verzuimt veel omdat de ouders er niet op toezien dat het kind regelmatig naar school gaat.
- Een kind wordt thuis aan zijn lot overgelaten: hij krijgt thuis niet de aandacht, het contact en/of de genegenheid die het nodig heeft.
- Een kind wordt door de ouders heel kort gehouden en krijgt geen ruimte om zichzelf en de wereld om hem heen te ontdekken en/of vriendschappen aan te gaan: hij krijgt niet voldoende ruimte voor zijn toenemende autonomie.

Seksueel misbruik:

- Een leerling wordt gedwongen pornografisch materiaal te bekijken.
- Een leerling wordt betrokken bij seksuele handelingen, aangerand en/of verkracht.

Eer gerelateerd geweld:

Een leerling wordt verstoten, gedwongen uitgehuwelijkt en/of verminkt.

Meer weten?

Meer informatie over vormen van kindermishandeling vindt u op:

<http://www.nji.nl/eCache/DEF/1/03/058.html>.

Daarnaast kunt u de [Signalenlijst kindermishandeling](#) bekijken.

Bijlage 2: Onderbouw uw vermoedens van kindermishandeling

Als leerkracht op school of pedagogisch medewerker van de BSO ziet u vooral het kind. Maar af en toe ziet u ook de ouders. Pedagogisch medewerkers zien ouders zelfs bijna dagelijks bij breng- en haalmomenten. Als u kindermishandeling wilt zien, dan moet u voorbij het kind kijken. U moet ook naar de ouders kijken. Want het zijn de ouders die bepalen of een kind veilig is en of een kind voldoende warmte en bescherming krijgt. Door naar de ouders en hun relatie met elkaar en hun kind te kijken, ontwikkelt u een integrale visie op het kind. Zo bent u minder afhankelijk van losse, specifieke signalen die zo moeilijk te duiden zijn.

Gebruik uw kennis en vaardigheden uit de dagelijkse praktijk van de kinderopvang of school. Betrek bij de onderbouwing van uw vermoedens de onderstaande items. Beantwoord onderstaande vragen en voeg uw beschrijving toe aan het dossier. Zo krijgt u een goede onderbouwing van uw vermoedens. Of, een ontkenning die gebaseerd is op een breed beeld van het kind en het gezin.

- **Welke indruk heeft u van de persoonlijkheid van de ouders en hun relatie?**
 - Hebben ze eerder hun kind mishandeld?
 - Zijn ze zelf in hun jeugd mishandeld?
 - Is er sprake van een psychische stoornis van een ouder?
 - Heeft een ouder ooit openlijk geweld vertoond?
 - Zijn de ouders verslaafd aan drugs, alcohol, medicijnen?
 - Welke culturele factoren bepalen mede het mishandelende gedrag van de ouders?
 - Hoe is de houding van de ouders ten opzichte van hulpverleningsinstanties?
- **Wat is de kwaliteit van de ouder-kindrelatie?**
 - Hoe praten de ouders over hun kind?
 - Beschikken de ouders over opvoedvaardigheden?
 - Weten ze wat hun kind op een bepaalde leeftijd nodig heeft?
- **Wat voor gezin is het?**
 - Is het een open/gesloten/gestructureerd/ongestructureerd gezin?
 - Is het gezin ingebed in de maatschappij/de buurt/vrienden/familie?
 - Is er sprake van partnergeweld?
 - Zijn er sociaal-economische problemen?
- **Hoe ontwikkelt het kind zich?**
 - Zijn er kwetsbaarheidverhogende kenmerken van het kind (bijvoorbeeld jonge leeftijd, handicap, karakter)?
 - Kindermishandeling is een symptoom van ernstige gezinspathologie. Je kunt niet om de ouders heen.

Meer weten?

Meer informatie vindt u op www.k4kindermishandeling.nl.

Bijlage 3: Dilemma's bij het signaleren

Bij het signaleren van kindermishandeling speelt een aantal dilemma's een rol. Dat is heel gewoon. Het is belangrijk dat u de dilemma's onder ogen ziet en er iets mee doet. Mogelijkheden hiervoor zijn onder andere: met collega's praten, overleggen met het AMK/ASHG, deskundigheidsbevordering over kindermishandeling volgen, het handelingsprotocol Huiselijk Geweld en Kindermishandeling van het bestuur raadplegen.

Dilemma's die kunnen spelen zijn:

- Ik kan me niet voorstellen dat deze ouders mishandelen.
- Als ik met de ouders ga praten, krijgt het kind nog meer klappen of wordt het van de kinderopvang of school gehaald.
- Het is niet mijn taak als pedagogisch medewerker/leerkracht om gesprekken te voeren met ouders. De kinderopvang is er voor opvang en de school is ervoor om les te geven.
- Als pedagogisch medewerker/leerkracht heb ik een vertrouwensrelatie met het kind en zijn ouders. Als ik mijn vermoedens bespreek, schaad ik deze relatie.
- Ik vind het eng om met de ouders te praten, ze zullen misschien agressief reageren.
- Laten deskundigen/externen het gesprek maar voeren met de ouders.
- Een klap is toch niet zo erg? Van klappen ben ik zelf ook groot geworden.
- Ik wil geen slapende honden wakker maken; het kind zit veilig hier op de opvang/op school; hier is het enige rustpunt voor hem.
- De meeste allochtone meisjes worden heel strak gehouden, waar ligt de grens?
- Er zijn zoveel leerlingen die in een moeilijke thuissituatie zitten; we kunnen toch niet al die kinderen melden?
- Als ik een melding doe bij het AMK gebeurt er toch niets.
- Er zit al een voogd in het gezin, dus wat heeft het voor zin om te melden?
- Er zijn zulke lange wachtlijsten dat het veel te lang duurt voor er eindelijk hulp komt voor het kind.
- Als ik een melding doe bij het AMK komen de ouders op de kinderopvang/school verhaal halen.
- Scholen/kinderopvang moeten alles maar doen, waar halen we de tijd vandaan?
- Ik wil mij richten op mijn primaire taak, anders raakt het mij te veel.
- Ik heb het kind beloofd om er met niemand over te praten.

Herkent u deze dilemma's? Praat er eens over met een collega, want niets doen is geen optie!

Bijlage 4: In gesprek met een kind

Zorgen over een kind? Ga in gesprek met het kind.

U kunt in het gewone dagelijkse contact belangstellende vragen stellen aan een kind. Vragen die mogelijk extra informatie opleveren. U kunt ook meegaan in het spel van het kind en vragen welk speelgoed wat voorstelt en wat er gebeurt. Beperk u tot vragen die passen binnen uw beroepsverantwoordelijkheid.

Het is niet de bedoeling dat u de leerling uithoort of belast met uw zorg. U heeft hoofdzakelijk een signalerende en ondersteunende taak. Het is niet aan u om bewijs te verzamelen.

Wees bij (een vermoeden van) seksueel misbruik, ernstige mishandeling of ernstige verwaarlozing terughoudend in het gesprek met het kind in verband met mogelijke toekomstige bewijslast. U kunt hierover advies vragen bij het AMK. Zij hebben ervaring met dit soort gesprekken.

Tips

- Bereid het gesprek/de gesprekken goed voor; bedenk van tevoren wat het doel van het gesprek is.
- Kies een rustig moment uit en ga op ooghoogte van het kind zitten.
- Raak een leerling niet onnodig aan.
- Volg het tempo van het kind. Niet alles hoeft in een gesprek.
- Begin met open vragen en wissel deze af met gesloten vragen.
- Vraag belangstellend en betrokken, maar vul het verhaal niet in.
- Stel geen waarom-vragen.
- Doe niet aan waarheidsvinding.
- Laat niet merken dat u van het verhaal schrikt.
- Val de ouders (of andere belangrijke personen voor de leerling) niet af, in verband met loyaliteitsgevoelens van het kind.
- Let tijdens het gesprek goed op de non-verbale signalen van het kind.
- Gebruik woorden van het kind in uw vragen of samenvatting.
- Vertel dat het kind niet de enige is die zoiets meemaakt.
- Vraag niet verder wanneer het kind niets wil of kan vertellen.
- Geef aan dat u niet geheim kunt houden wat het kind vertelt. Leg uit dat u met anderen gaat kijken hoe u het kind het beste kunt helpen.
- Leg het kind uit dat u het op de hoogte houdt van de stappen die u neemt. Het kind moet *nooit* zelf de verantwoordelijkheid krijgen voor de stappen die genomen moeten worden.
- Vertel dat het heel knap is dat het kind het vertelt.
- Stop het gesprek wanneer de aandacht van het kind weg is.
- Praat regelmatig met de leerling.
- Wijs de leerling erop dat hij ook met bijvoorbeeld het schoolmaatschappelijkwerk kan praten.